

Vastsest raamatust saab muu hulgas teada, et Kagu-Eesti ei olegi enam meie kõige äikeserohkem paik. Äike Võrumaal Luhasoo kohal

„Välg ja pauk“:

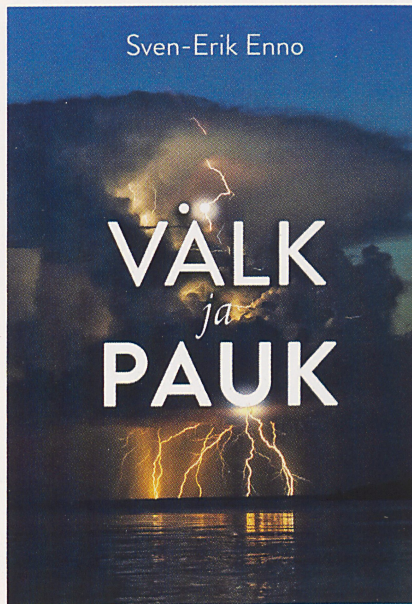
ometi üks põhjalik äikeseraamat!

Kes meist poleks alateadliku hirmuga lugenud sekundeid, et teada saada, kui kaugel on äike, ikka kolm sekundit kilomeetri kohta. Mark Twain on kirjutanud: „Hirm äikese ees on üks kõige piinavamaid nõrkusi, mis inimesel võib olla. [...] Naine, kes julgeks vanakuradile endale silma vaadata, – ja kes ei karda isegi hiirt, kaotab end täielikult ja variseb ainsa välgusähvatuse ees kokku“.

Selline hirm pikse ees on inimkonda vaevanud aastatuhandeid. Kaua aega ei suudetud seda ülimalt draamatilist ja ohtlikku nähtust teaduslikult seletada, mistõttu sündis arvukalt uskumusi ja müüte. Isegi nüüd, 21. sajandil, on mitu ilmastikunähtust jäänud suuresti mõistatuseks, nende seas keravälg.

Hiljuti nägi trükivalgust meie tuntuima äikeseteadlase Sven-Erik Enno raamat „Välg ja pauk“ (kirjastus Argo). Selles nii sisu kui ka mahu poolest kaalukas teoses (367 lk) on autor andnud lihtsas keeles igati nüüdisaegse pildi pikse olemusest.

„Kui sa ilmast õpetust saad, küll siis targemaks lähed“, ütleb Tervastu vanasõna. Ja ilmatarkust

jagab Sven-Erik Enno oma raamatust ohtrasti.

Esimene peatükk käsitleb üpris põhjalikult seda meteoroloogia-osa (ilma valemitega!), mis puudutab äikese tausta: kuidas ja miks ühinevad mõnikord õhk, veeaur ja päikesesoojus vägevaks äikesetormiks. Teises peatükis selgitatakse, kuidas toimib piksepilv elektrigeneraatori-

na ning pagituulte, paduvihma, rahe, gustnaadode (pagikeeriste) ja tornaadode tekitajana.

Järgmistes osades tutvustatakse välkude liike, ka endiselt salapärast keravälku. Saame teada, miks üks välg löhub ja teine põletab ning miks vahel lööb välg selgest taevast. Ühtlasi on juttu äikese uurimise ajaloost, samuti leiab trükisest mitmesuguseid uudiseid.

Vaatluse all on ka selle ilmastikunähtuse levik nii maailmas kui ka Eestis: Jaava saar ja Kagu-Eesti polegi enam kõige pikselisemad paigad, enim lööb vätku Venezuela loodeosas Maracaibo järve piirkonnas, meil aga Ida-Virumaa põhjaosas. Viimases osas leiavad huvilised lihtsamate äikesevaatluste juhised: Enno on ju alates 2005. aastast juhtinud Eesti äikese- ja tormivaatlejate võrgu tööd.

Laiemale lugejaskonnale peaks kõige põnevam olema peatükk, kus räägitakse välkude ohtlikkusest. Eestit tabab aastas keskeltläbi 50 000 pilv-maa-välku: seda pole just liiga palju, sest kogu maakera kohta lööb välg ligi 1,4 miljardit pauku!

19. sajandil kaotas Eestis pikse läbi elu umbes 320 inimest, poolteise sajandiga kolm ohvrit aastas. Õnneks on hukkunute arv meil viimastel aastakümnetel kõvasti kahanenud.

Kuidas äike meid ohustab? Statistika järgi saab otsetabamuse vaid kolm kuni viis protsenti kannatanutest. Pooled vigastustest või surmajuhtumest on tingitud nn sammupingest (äikese ajal ära jookse!), 30 protsenti ohvreist tabab külgvälg, näiteks puutüve keskel.

Kõik me teame, et hoonete parim kaitse on korralik piksevarras. Uudis oli, et maa-alused kaablid ei ole täielikult välgukindlad: kümne meetri raadiuses maapinda tabav välg võib lõhkuda kaabli isolatsioon. Muidugi tuleb elektriseadmed äikese ajal välja lülitada, mitte kõnelda lauatelefoniga jms. Ühesõnaga: tuleb olla ettevaatlik.

Tähelepanek: kui näed vätku ja kuuled pauku, oled pääsenud! ■

Ain Kallis, meteoroloog ja klimatoloog